

PETŐFI SÁNDOR

CONTRASTE ȘI CONTROVERSE

de Lorelei GEORGESCU

ABSTRACT

Of all the Hungarian writers who have left their mark on world literature through their genius, Petőfi's biography is the least known. Taking on the role of youth leader in the March Revolution of 1848, later becoming one of the heroes of the revolution and finally a martyr in the struggle for liberation from the Austrian rule, Petőfi became one of the central figures of national legends. In the last century, from the 50s and the 60s, Petőfi was the embodiment of the true poet for Hungarians. His life became as much an object of worship as his poetry. The lyrical corollary that places Petőfi in the universal gallery of creators of profound literary emotion is both the result of pressure exerted by the poet's inner experiences - disappointments and crisis - and of certain extrinsic factors specific to the times.

Could Petőfi have been placed today in the universal cultural panoply and in the consciousness of the Hungarian nation - as a result of the literary effusion concentrated in a five-year period - if his lyrical ethos had not been imprinted by the revolutionary impulse and culminating in his legendary disappearance?

Introducere

Ancorarea și justificarea prezentului demers publicistic are la bază confruntarea cu nevoia de extindere a cunoașterii unor repere cultural-istorice și de analizare a unor legende vehiculate de maghiari, participanți la luptele revoluționare de la 1848. Ne propunem să realizăm pe această cale o incursiune în activitatea literară a poetului Petőfi Sándor, cel care, din perspectiva minorității maghiare, a fost unul dintre personajele centrale ale Revoluției de la 1848. Prin rezoluția Parlamentului Ungariei, perioada 1 septembrie 2022 - 31 august 2023, a fost declarată „An comemorativ Petőfi Sándor” (Kormany 2021), la 1 ianuarie 2023 aniversându-se bicentenarul nașterii poetului național maghiar.

În acest context, este mai mult decât oportună și utilă o introspecție asupra vieții, personalității și activității lui Petőfi Sándor. Momentul aniversar a generat un bun prilej pentru ca numeroase asociații, fundații și entități culturale să aplice și să implementeze proiecte a căror finalitate va duce la consolidarea unor segmente variate ce țin de viața culturală și socială a comunității maghiare din bazinul Carpatic și nu numai. Profunzimea simbolului Petőfi este reflectată și de numărul mare de statui, case memoriale sau bulevarde, piețe și străzi care îi poartă numele. Guvernul ungar a alocat în acest sens nouă miliarde de forinți (Kormany 2021), o treime din această sumă fiind destinată programelor și evenimentelor circumscrise bicentenarului¹, finanțării muzeelor din mediul rural, respectiv renovării și dezvoltării caselor și locurilor memoriale Petőfi.

Etape ale parcursului publicistic al lui Petőfi Sándor

Născut în anul 1823, în orașul Kishkeresh, într-o familie de condiție modestă, din părinți de origine slovacă, Petőfi Sándor, pe numele său real Alexander Petrovich, a beneficiat de suportul acestora pentru a frecventa cele mai bune școli, în scopul dobândirii unei educații alese. Greutățile care i-au încercat familia în anii copilăriei l-au obligat, însă, să părăsească școala și să lucreze, pentru a-și asigura subzistența, practicând diverse meserii – soldat, actor.

Impedimentele de natură financiară nu l-au descurajat să-și reia studiile, astfel încât, după o perioadă anevoioasă, Petőfi Sándor a ajuns, în cele din urmă, student al colegiului din Pápa. Frecventând diverse medii, Petőfi Sándor a legat numeroase prietenii, în special cu jurnaliști și scriitori ai vremii, a căror influență l-a determinat să dea curs impulsurilor sale scriitoricești. Între aceștia se remarcă jurnalistul Mór Jókai², relația de prietenie cu el având să își lase semnificativ amprenta asupra celui care urma să devină unul dintre cei mai iubiți poeți maghiari (Petőfi Sándor n.d.).

Debutul activității sale publicistice a avut loc în 1842 cu poezia „A borozo” (Taverna), apărută în ziarul „Athenaeum” sub semnătura Petrovics Sándor, poetul având să se iscălească pentru prima dată Petőfi, în același an, la data de 3 noiembrie, cu ocazia publicării poeziei „Hazamban” (În patria mea) (Petőfi Sándor n.d.).

Unele surse mass-media îl cataloghează pe poet ca fiind un adult inadapdat, maturizat dintr-un adolescent mediocru a cărui aspirație de a deveni actor a eșuat. O dovadă a neobositelor sale tentative de a performa prin orice mijloace o constituie și faptul că o perioadă notabilă de timp și-a câștigat existența publicând într-o revistă de modă din Budapesta, „Pesti Divatlap”.

Deși s-a reorientat spre poezie, domeniu în care a strălucit prin versurile patriotice pe care le-a scris, prietenii și soția lui, Szendrey Júlia, l-au încurajat să se implice în politică. Petőfi Sándor a candidat, fără succes, pentru o funcție de parlamentar în iunie 1848, denunțând abuzurile monarhiei austriece și îmbrățișând cauza independenței maghiare. În agitația ce l-a cuprins pentru atingerea idealurilor revoluționare, a intrat în conflict și cu cei mai buni prieteni ai săi, atacându-l pe poetul Vörösmarty Mihály³, și rupând legătura cu Mór Jókai (Petőfi Sándor Élete n.d.).

Obişnuit să acționeze din impuls și dornic să corespundă așteptărilor celor din jur, Petőfi Sándor a decis să îmbrățișeze o carieră militară. Deși a fost declarat inapt din cauza unor afecțiuni de sănătate, a reușit să se reînroleze în armată pentru o perioadă scurtă; incapacitatea de a se adapta rigorilor militare a condus la o serie de diferende cu superiorii, ceea ce a generat schimbarea frecventă a structurilor militare în care a activat.

În anul 1849, Petőfi Sándor se alătură armatei aflate sub comanda generalului polonez Józef Bem⁴, participând, la data de 31 iulie, la bătălia de la Albești, de lângă Sighișoara, ce a avut loc între Armata Revoluționară Maghiară, condusă de generalul Bem, și Corpul V al

Armatei Ruse, comandat de generalul Alexander von Lüders (Bătălia de la Albești n.d.).

Considerată de istorici drept una dintre luptele de importanță majoră din cadrul Revoluției Maghiare de la 1848 - 1849 (Petőfi Sándor n.d.), unde, de altfel, se presupune că poetul și-a pierdut viața, bătălia a fost câștigată de armata ruso-austriacă, armata maghiară suferind pierderi importante (Bánlaky n.d.).

Datorită implicării în confruntările armate subsumate Revoluției Maghiare, și elaborării *Proclamației de egalitate*, în care enunța idealurile maghiare de egalitate și libertate, Petőfi Sándor a fost considerat un mare revoluționar, unul dintre cei mai importanți lideri ai tinerilor participanți la evenimentele sângeroase din 15 martie 1848 care au marcat începutul Revoluției (Petőfi Sándor Élete).

Rolul lui Petőfi Sándor este unul marcant în istoria poeziei maghiare, fiind fără îndoială cel mai mare poet liric maghiar, un romantic în cel mai înalt sens al cuvântului (Petőfi Sándor n.d.). El este remarcabil nu numai pentru folclorismul sau spiritul său revoluționar, ci și pentru influența pe care a avut-o asupra contemporanilor săi: Arany Janos⁵, Tompa Mihaly⁶, Madach Imre⁷, Vajda Janos⁸, renumiți poeți și scriitori ai vremii.

Totodată, includerea operelor reprezentative ale lui Petőfi Sándor în patrimoniul literar universal, unele dintre acestea fiind cuprinse în programa școlară din România, respectiv în manualele de Limba și Literatura Maghiară, reconfirmă valoarea universală a lucrărilor marelui poet maghiar.

Ipoteze controversate acreditate de mass-media referitoare la împrejurările dispariției și înhumarea marelui poet maghiar

Avnvergura personalității și creației literare ale lui Petőfi sunt de netăgăduit. În aceste condiții, este perfect justificat interesul deosebit manifestat asupra reperului temporal al trecerii sale în neființă, amplificat de misterul ce a planat în jurul morții sau dispariției poetului (Elter 2019). Astfel, au fost create premisele pentru ca în societatea contemporană să

apară diverse inițiative, care urmau să aibă ca finalitate reînnumirea potențialelor oseminte ale lui Petőfi Sándor, în cimitirul de pe Calea Fiumei din Budapesta.

La data de 17 iulie 1989, întreprinzătorul Morvai Ferenc⁹, președintele Comisiei Petőfi-Megamorv (MPB) - înființată pentru activitățile de cercetare asupra lui Petőfi -, și antropologul Kiszely Istvan¹⁰ au declarat că, într-o expediție în Barguzin, localitate din Siberia de Sud, aflată în proximitatea lacului Baikal, au identificat mormântul în care ar fi fost îngropat poetul Petőfi Sándor (Harmat 2015).

Expediția a fost realizată ca urmare a prezentării „Legendei lui Petőfi din Barguzin” de către ziaristul Vaszil Vaszilovics Pahirja din Munkacs, regiunea Transcarpatia, într-un amplu articol publicat în mass-media, ce era însoțit inclusiv de fotografia unui mormânt. Articolul a avut ca sursă un material mai vechi, semnat de ziaristul maghiar Magyar Csik Jozsef. Materialul amintit a fost elaborat pe baza declarațiilor lui Svigel Ferenc, originar din orașul sârb Zenta, acesta din urmă ajungând în Siberia, ca prizonier, în timpul Primului Război Mondial. Se pare că Svigel Ferenc a fost primul care, dintre toate legendele referitoare la Petőfi, a consemnat-o pe cea din Barguzin, după ce a ascultat relatările localnicilor din zona menționată și de pe malul lacului Baikal, cu privire la un maghiar care a locuit acolo în perioada 1848-1868. În acest sens, sursa primordială a fost reprezentată de un funcționar al căilor ferate siberiene, pe nume Vuics, care a oferit informații detaliate despre ungurul din Barguzin (Harmat 2015).

Credibilitatea „Legendei din Barguzin” a fost întărită și de faptul că relatările au fost însoțite de o fotografie a unui mormânt din Siberia, inscripționat cu litere chirilice, cu următorul text: Sándor, fiul lui Petrovics Istvan, maior ungar și poet, a decedat în Iliszunks, în luna lui mai 1856 (Harmat 2015). Ulterior, au fost voci care au susținut că fotografia ar fi falsă. Potrivit acestei legende, după bătălia de la Albești, Petőfi Sándor a fost dus la Barguzin, în Siberia, de către autoritățile rusești, petrecându-și acolo a doua parte a vieții, până la vârsta de 45 de ani, poetul decedând în 1868, după o perioadă de suferință. Conform acestei versiuni, Petőfi Sándor a ajuns în satul siberian însoțit de 15 jandarmi, aflându-se într-o stare precară din punct de vedere al sănătății, fiind cazat în casa unei rusoaice din localitate, Anna Ivanovna Kuznyecova, care ulterior a și născut un copil al poetului.

¹ Programul Petofi ma, demarat de Consiliul Județean Harghita și de Centrul de resurse pentru păstrarea tradițiilor din județul Harghita; Programul Bibliotecii Județene Kajoni Matyas din Miercurea Ciuc cuprinde seri tematice, seri de lectură destinate micilor școlari și copiilor de grădiniță, pentru a-i familiariza cu poeziile lui Petőfi Sándor.

² Mór Jókai (1825-1904), scriitor și jurnalist maghiar. A scris în special romane istorice, dedicându-și întreaga viață cultivării limbii maghiare.

³ Mihály Vörösmarty (1800-1855), scriitor, poet, avocat, judecător, membru al Academiei Ungare de Științe.

⁴ Józef Zachariasz Bem (1795-1850), general polonez, comandantul armatei revoluționare maghiare în timpul Revoluției de la 1848.

⁵ Arany Janos (1817-1882), poet și prozator maghiar.

⁶ Tompa Mihaly (1819-1868), poet maghiar, unul dintre cei mai importanți reprezentanți ai curentului literar popular-național.

⁷ Madach Imre (1823-1864), scriitor maghiar, cunoscut în special pentru poemul cosmogonic Tragedia omului.

⁸ Vajda Janos (1825-1897), scriitor și publicist maghiar din a doua jumătate a secolului al XIX-lea.

⁹ Morvai Ferenc (n.1946), proprietarul firmei Megamorv Kft, cunoscut în special pentru activitățile de cercetare Petőfi, a avut inițiativa de a lansa în vara anului 1989 o expediție ungară în Siberia în vederea identificării mormântului lui Petőfi.

¹⁰ Kiszely Istvan (1932-2012), profesor de biologie și geografie, antropolog.

În anii petrecuți în exil, în Siberia, poetul a organizat spectacole pentru cei defavorizați și a lucrat în construcții. Potrivit sursei enunțate, Petőfi Sándor a vorbit în limba maghiară în fața familiei sale abia la sfârșitul vieții, trecând în neființă în ultimele zile ale anului 1868, rămășițele sale fiind înmormântate la Barguzin. Pe de altă parte, articolul scris de Vaszil Vaszilovics Pahirja relatează că expediția maghiară a excavat în 17 iulie 1989 presupusul mormânt al poetului și a demarat examinarea osemintelor, stabilind în cele din urmă, că descoperirea din Barguzin se referă la Petőfi Sándor. Ulterior, Academia Ungară de Științe (MTA) a început să se ocupe de caz, stabilind momentul descoperirii și data înmormântării, respectiv faptul că este vorba despre un schelet feminin, și a respins presupunerea potrivit căreia expediția ar fi descoperit rămășițele pământești ale lui Petőfi (Harmat 2015). În continuare, Comisia Petőfi-Megamorv a solicitat lămuriri privind rămășițele pământești de la Barguzin, prin intermediul unei scrisori. În consecință Comisia de experți din cadrul MTA a demarat analiza osemintelor în ianuarie 1990, prezentând rezultatele analizelor metric-morfologice și osteometrice la data de 29 martie 1990. Analiza scheletului a fost efectuată de profesorul de antropologie Farkas Gyula, profesorul de medicină Lengyel Imre, profesorul de antropologie Valerij Pavlovics Alekszejev, profesorul de medicină judiciară Alekszandr Petrovics Gromov și Viktor Nyikolajevics Gromov. Morvai Ferenc, în calitate de președinte al MPB, a declarat la data de 13 martie 2015, în cadrul unei conferințe de presă, că are certitudinea de aproape 100% că osemintele identificate în Siberia i-au aparținut poetului, acesta decedând în anul 1856 (Morvai 2015).

Incertitudinea cu privire la acest subiect nu s-a oprit aici, mediatizarea lui relevând că în anii 1991, 1996 și 2001, alte trei echipe de experți în domeniul științific au examinat osemintele din Barguzin, dar niciuna nu a ajuns la concluzia că acestea ar fi ale lui Petőfi Sándor. Mai mult, seria de cercetări a confirmat rezultatul din 1990, potrivit căruia scheletul ar aparține unei femei. Una dintre cele mai riguroase examinări a fost efectuată de Institutul de patologie al Forțelor Armate Americane, în 1994, respectiv de grupul de cercetători ai Universității Pennsylvania, ambele teste ADN stabilind că osemintele de la Barguzin aparțin unei persoane de sex feminin. Cercetătorii americani au acceptat analiza scheletului cu condiția ca acesta să fie transportat în Cleveland, astfel încât Comisia Petőfi-Megamorv a trebuit să îl scoată din Rusia (Harmat 2015). Reprezentanții institutului au fost de părere că o identificare mai precisă ar fi posibilă doar printr-un test ADN mai detaliat, care ar necesita deschiderea criptei

Petőfi din cimitirul de pe strada Fiomei, pentru a preleva probe de la mama și fratele poetului. Astfel, ar fi putut fi determinate sexul și relația de rudenie dintre cel ale cărui rămășițe pământești erau analizate și părinții poetului, Hruz Maria și Petőfi Istvan. Doi ani mai târziu, în 1996, primarul de atunci al Budapestei, Demszky Gabor, a stabilit condițiile științifice care ar fi permis deschiderea criptei, respectiv prezentarea rezultatelor analizelor ADN efectuate în SUA și derularea altor trei teste ADN, după identificarea osemintelor depuse oficial. Dacă fiecare rezultat al analizelor ar fi stabilit că este vorba despre un schelet masculin, mormântul ar fi putut fi deschis. Însă, aceste condiții nu au fost acceptate de MPB, deoarece toate testele ADN anterioare (și cel american din 1994) au constatat că este un schelet feminin (Harmat 2015).

Dacă, în prezent, rămâne necunoscut locul în care se află osemintele îndelung analizate, iar rezultatul final al acestei situații incerte este dificil de anticipat, articolul semnat de publicistul Peter Arpad Harmat prezintă în mod concret câteva concluzii ce au rezultat în urma cercetărilor desfășurate. Printre acestea se numără faptul că patru echipe de experți medicali și cea de arheologi au stabilit că osemintele de la Barguzin provin de la o femeie.

De asemenea, la inițiativa lui Morvai Ferenc, s-a derulat în China și o examinare cu rezultat opus celui amintit anterior, însă, din cauza necunoașterii locației osemintelor, circumstanțele prelevării de probe nu au putut fi verificate de MTA. În plus, testul ADN-ului mitocondrial, considerat dovadă de către cei care au identificat descoperirea de la Barguzin ca fiind Petőfi Sándor nu este oportun pentru a infirma natura feminină a osemintelor, la fel cum nu poate fi folosit nici pentru a confirma legăturile de rudenie existente. Același articol evidențiază că, potrivit unor istorici precum Hermann Robert, considerat unul dintre cei mai mari experți din țară ai perioadei 1848-1849, nu există date despre faptul că trupele țariste ar fi transportat fie chiar și un singur prizonier de război maghiar pe teritoriul Imperiului Rus. A fost realizată o evidență exactă a ofițerilor maghiari capturați - așa cum se obișnuia în aproape toate armatele lumii în acea perioadă, la fel ca și în zilele noastre-, iar potrivit ierarhiei, maiorul Petőfi Sándor făcea parte din trupa generalului Bem, din acest motiv, dacă ar fi fost capturat, aspectul ar fi trebuit documentat de conducerea militară rusă. Totodată, după bătălia de la Albești, niciun martor ocular credibil nu l-a văzut pe Petőfi Sándor în viață. Nu în ultimul rând, conform stadiului actual al cercetărilor istorice, Petőfi Sándor a murit la data de 31 iulie 1849, în bătălia de la Albești, între orele 17:00 și 18:00, lângă drumul spre Vânători. Printre ultimii care l-au văzut în viață, în jurul orei 16:30, sunt husarul¹¹ militar din 48,

Kurka Mihaly, și căpitanul Gyalokai Laszlo, avocat în viața civilă. Mai târziu, locotenent-colonelului Pap Lajos și lui Lengyel Jozsef li s-a părut că l-au văzut pe poet pe drumul principal din Vânători, pedestru, fugind. În anul 1854, a existat și o declarație oficială a colonelului austriac de infanterie August Frhr von Heydte, potrivit căreia trupul poetului ar fi ajuns într-o groapă comună, urmare a unei răni mortale din piept, ce ar fi putut fi provocată de sabie sau lance (Harmat 2015).

Drábik János, publicist, ziarist, jurist, redactor la Radio Europa Liberă - consilier juridic principal în cadrul Societății de Investiții în Centrale Nucleare (Erőműberuházási Vállalat - ERBE), participând în această ultimă calitate la negocierile care s-au purtat la Moscova referitoare la construcția Centralei Nucleare de la Paks (Ungaria) -, a fost unul dintre cei care s-au implicat activ în procesul de aflare a adevărului legat de momentul real al dispariției din viață a poetului. În cursul anului 2014, într-un interviu acordat televiziunii Viva Natura Televizio (VNTV), în cadrul serialului FVK (*Coeficientul Asumării Responsabilității*) cu titlul *Petőfi Sándor; fiul lui Széchenyi István cel mai mare maghiar*, Drábik a prezentat cartea lui Borzak Tibor cu titlul *P.S. titkok a barguzini csontváz körül (Petőfi Sándor - secretele din jurul scheletului de la Barguzin)*. În context, Drábik János a susținut că volumul menționat conține documente argumentate cu expertize de specialitate credibile. Potrivit acestuia, Academia Ungară de Științe avea obligația să dezmințască conținutul cărții la care se făcea referire, iar, în caz contrar, să renunțe la demersurile de a împiedica finalizarea unei anchete definitive bazată pe un test ADN, care urmau să închidă subiectul pentru totdeauna (Boldog 2014).

Veridicitatea ipotezei privind prezența lui Petőfi Sándor în Siberia (1848-1868) este susținută de numeroase mărturii din epocă ale unor persoane, postate în medii online, elocvente în acest sens fiind următoarele:

Pe site-ul petofisandor.hu (n.d.) se precizează că Vendel Minarovics este unul dintre cei care nu au fost luați de trupele ruse în Siberia, dar a ajuns totuși într-un lagăr de prizonieri din apropierea orașului Csita, lângă Baikal, unde l-a întâlnit pe Petőfi Sándor, care zăcea bolnav într-un salon de spital. Conform site-ului amintit, atât scriitorul Barátosi Lénárt Lajos, cât și revoluționarul Hallon Jozsef fac mențiuni despre prezența poetului în regiunea siberiană. Primul a scris în jurnalul său că, în anul 1867, a existat o tentativă eșuată de jefuire a mormântului lui Petőfi Sándor de către trei tineri, cu scopul ca osemintele să fie transportate clandestin în Ungaria. Cel de-al doilea, Hallon Jozsef, a cărui familie este stabilită în Malacky (Slovacia), a afirmat cu convingere, până la moartea sa în 1971, că a văzut mormântul lui Petőfi Sándor și s-a

întâlnit cu urmașul marelui poet. Tot petofisandor.hu (n.d.) relevă că scriitorul ardelean Adorjan Miklos, în numărul din iunie 1877 al revistei *Magyar Polgar*, a relatat că Daniel Manasses a propagat în toată țara știrea potrivit căreia s-a întâlnit cu Petőfi Sándor în îndepărtata Rusie, aspect care nu a fost dezmințit de nimeni.

Concluzii

În pofida unui parcurs literar sinuos, marcat de realitățile contextului istoric vitreg în care a trăit și care avea să plaseze sub semnul incertitudinii atât împrejurările sfârșitului poetului, cât și locul unde rămășițele acestuia își găsesc odihna, imaginea sa a rămas puternic legată de patriotismul eferescent și acțiunile din perioada sa revoluționară, aspect care reverberează și în zilele noastre cu aplomb prin intermediul manifestărilor și programelor care îi sunt dedicate. Petőfi Sándor este cunoscut și recunoscut nu doar printre vorbitorii de limbă maghiară, iar amintirea poetului în memoria colectivă este una multifacetată - de la revoluționar, la poet romantic, autor de teatru -, operele acestuia consemnând peste 22.500 de transpuneri în limbi străine. Poeziile sale au devenit cântece populare, patriotice și de cult, mulți compozitori, inclusiv români, precum etnomuzicologul clujean Ioan R. Nicola, transpunând versurile sale în melodii.

¹¹ ostaș de cavalerie în armata maghiară.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

Resurse web:

- Bánlaky, J. (n.d.). A magyar nemzet hadtörténelme. Arcanum. <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Banlaky-banlaky-jozsef-a-magyar-nemzet-hadtortenelme-2/21-magyarorszag-184849-evi-fuggetlensegi-harcanak-katonai-tortenete-5B2E/v-a-nyari-hadjarat-az-osztrak-orosz-szovetseges-hadak-tamado-hadjarata-1849-junius-elejetol-a-haboru-befejezeseig-67AA/harmincnegyedik-fejezet-a-delvideki-esemenyek-1849-majus-kozepetol-augusztus-elejeig-6AA7/a-segesvari-csata-1849-julius-31-en-6B7A/> (accesat la 12.12.2022)
- Bătălia de la Albești. (n.d.). Unionpedia. http://ro.unionpedia.org/Bătălia_de_la_Albești (accesat la 06.02.2023)
- Boldog, Z. (2014). Terjed Az Elmélet: Petőfi Széchenyi Fia Volt. <https://irodalmijelen.hu/2014-jul-15-1102/terjed-elmelet-petofi-szechenyi-fia-volt> (accesat la 12.12.2022)
- Elter, T. (2019). Maig lezaratlan ugy Petőfi Sándor csontvazkrimije. <http://www.origo.hu/tudomany/20190718-egyetlen-dolog-bizonyos-senki-sem-tudja-pontosan-hogyan-halt-meg-a-forradalom-koltoje.html> www.origo.hu/tudomany/20190718-egyetlen-dolog-bizonyos-senki-sem-tudja-pontosan-hogyan-halt-meg-a-forradalom-koltoje.html (accesat la 12.12.2022)
- Harmat, A. P. (2015). A barguzini Petőfi-legenda es az ujrategmet. <https://tortenelemtanulas.blog.hu/2015/07/16/petofi-ujrategmetese-maradvanyai-es-a-26-eves-tortenet> (accesat la 12.12.2022)
- Hírek Szibériából (Emlékezések)(Petőfi Sándor). (n.d.). <https://petofisandor.hu/hirek-sziberiabol/> (accesat la 12.12.2022)
- Kormány. (2021). MTI, Petőfi-émlékév- A kormány 9 milliárd forintos támogatást biztosít. <https://kormany.hu/hirek/petofi-emlekev-a-kormany-9-milliard-forintos-tamogatast-biztosit> (accesat la 06.02.2023)
- Morvai, G. J. (2015). Nálam van Petőfi Sándor koponyája. <https://www.borsonline.hu/aktualis/2015/03/morvai-nalam-van-petofi-sandor-koponyaja> (accesat la 12.12.2022)
- Petőfi Sándor. (n.d.). Elte. hu. <https://magyar-irodalom.elte.hu/sulinet/igyjo/setup/portrek/petofi/petofis.html> (accesat la 12.12.2022)
- Petőfi Sándor. (n.d.). Alkotói portrék a magyar irodalomból. Elte. hu. <https://magyar-irodalom.elte.hu/sulinet/igyjo/setup/portrek/petofi/petofis.html> (accesat la 13.12.2022)
- Petőfi Sándor Élete. (n.d.). Arcanum. <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/MagyarIrodalom-magyar-irodalomtortenet-1/magyar-irodalomtortenet-pinter-jeno-5116/6-a-magyar-irodalom-a-xix-szazad-masodik-harmadaban-1C05/petofi-sandor-1E30/petofi-sandor-elete-1E31/> (accesat la 12.12.2022)

